

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО АНАТОМІВ, ГІСТОЛОГІВ, ЕМБРІОЛОГІВ ТА ТОПОГРАФОАНАТОМІВ УКРАЇНИ»
КАФЕДРА ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ НЕЙРОІМУНОЛОГІЇ СЛОВАЦЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК, БРАТИСЛАВА, СЛОВАЧЧИНА
LITHUANIAN UNIVERSITY OF HEALTH SCIENCES, KAUNAS, LITHUANIA
VILNIUS UNIVERSITY, VILNIUS, LITHUANIA
FACULTY OF PHYSICS, SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI", SOFIA, BULGARIA
SCIENTIFIC RESEARCH CENTER OF MEDICAL BIOPHYSICS, SOFIA, BULGARIA

**«МОРФОГЕНЕЗ ТА РЕГЕНЕРАЦІЯ»
(IV ЖУТАЄВСЬКІ ЧИТАННЯ)**

**«MORPHOGENESIS AND REGENERATION»
(IV ZHUTAEV'S READINGS)**

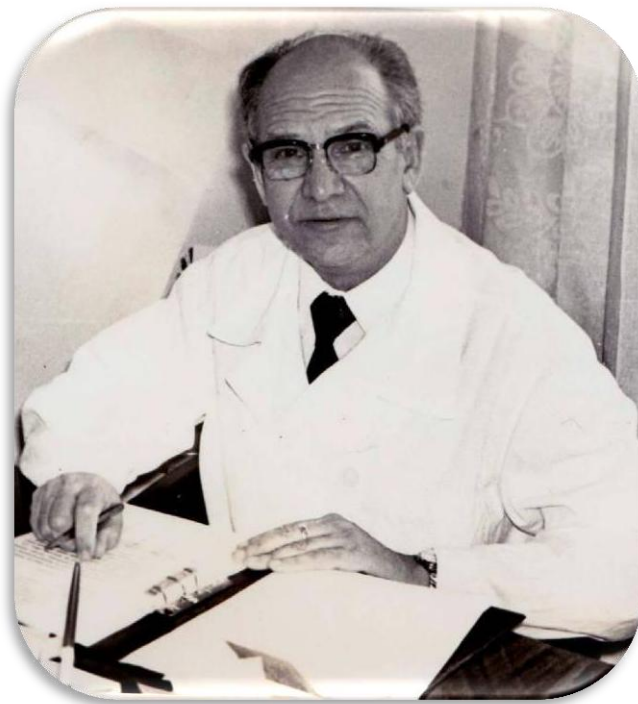
Proceedings of Ukrainian scientific-practical
conference with international participation

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю

APRIL 18-19, 2024.

18-19 КВІТНЯ, 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО АНАТОМІВ, ГІСТОЛОГІВ, ЕМБРІОЛОГІВ ТА ТОПОГРАФОАНАТОМІВ УКРАЇНИ»
КАФЕДРА ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ
ІНСТИТУТ НЕЙРОІМУНОЛОГІЇ СЛОВАЦЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК, БРАТИСЛАВА, СЛОВАЧЧИНА
LITHUANIAN UNIVERSITY OF HEALTH SCIENCES, KAUNAS, LITHUANIA
VILNIUS UNIVERSITY, VILNIUS, LITHUANIA
FACULTY OF PHYSICS, SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI", SOFIA, BULGARIA
SCIENTIFIC RESEARCH CENTER OF MEDICAL BIOPHYSICS, SOFIA, BULGARIA

МАТЕРІАЛИ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇЗ
МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

**«МОРФОГЕНЕЗ ТА РЕГЕНЕРАЦІЯ»
(ІV ЖУТАЄВСЬКІ ЧИТАННЯ)**

ПОЛТАВА

18-19 квітня 2024 року

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

**Єрошенко Г.А., Шевченко К.В., Григоренко А.С., Донець І.М.,
Клепець О.В., Рябушко О.В., Улановська-Циба Н.А., Ваценко А.В.,
Передерій Н.А., Лисаченко О.Д., Солод А.В., Шарлай Н.М.**

Полтавський державний медичний університет

Полтава, Україна

У статті наведено досвід удосконалення навчального процесу на кафедрі біології Полтавського державного медичного університету. Обговорюються питання щодо підвищення якості викладання медико-біологічних дисциплін здобувачам освіти різних курсів навчання та факультетів з використанням сучасних технологій та методів навчання та контролю знань.

Ключові слова: *інтеграція освіти та науки, медико-біологічні дисципліни, мультимедійна презентація, самостійна робота, здобувач освіти.*

The article describes the experience of improving the educational process at the Department of Biology of the Poltava State Medical University. The issue of improving the quality of teaching medical and biological disciplines to students of various study courses and faculties using modern technologies and methods of teaching and knowledge control is discussed.

Keywords: *integration of education and science, medical and biological disciplines, multimedia presentation, independent work, student of education.*

Робота є фрагментом НДР «Структурна перебудова органів імунної, дихальної та видільної систем під впливом різних екзогенних чинників (глутамату натрію, нітриту натрію, етанолу, метакрилату)», номер державної реєстрації №0121U108234.

Сьогодні в Україні найбільшою популярністю серед здобувачів освіти користуються медичні та фармацевтичні спеціальності, про що свідчить найбільший контингент студентів в медичних та фармацевтичних вищих навчальних закладах (ВНЗ) [1]. У вирішенні завдань професійної підготовки здобувачів освіти є не тільки пошук нових, більш оптимальних методів та прийомів навчання, але й вдосконалення управління навчальним процесом на всіх його етапах в навчальному закладі.

Метою роботи було вивчення можливостей удосконалення навчання здобувачів освіти шляхом активізації самостійної роботи та покращення їх теоретичної та практичної підготовки. Оскільки на кафедрі біології наразі проходять навчання студенти I-II курсу медичного і стоматологічного факультетів та факультету біології вивчення можливостей покращення підходів до цих здобувачів освіти і стало предметом нашого дослідження.

Однією з актуальних проблем сучасної педагогіки вищої школи є вдосконалення організаційної структури та методів управління навчальним процесом, що пов'язане з використанням як традиційних форм навчання, так і наукової організації навчального процесу, а також впровадження нових форм навчання в лекційний курс і в систему проведення практичних занять. Це стосується організації навчального процесу зі здобувачами вищої освіти, коли на першому плані є завдання налагодження спілкування здобувача освіти і викладача та налагодження співробітництва, пробудження наукової та творчої активності здобувачів освіти. Кафедра біології працює зі здобувачами освіти, які навчаються на I-II курсі стоматологічного та медичного факультетів та факультеті біології, і проблема зростає у зв'язку з тим, що саме вони тільки починають знайомитися з реаліями студентського життя. Основними методологічними принципами вдосконалення навчання та виховання здобувачів освіти є наочність та практична значимість кожного

практичного заняття, ефективний контроль знань та правильна координація навчальних планів [2].

Фізіологія є однією з фундаментальних медико-біологічних дисциплін та закладає основи вивчення студентами патофізіології та пропедевтики клінічних дисциплін, основи здорового способу життя та профілактики порушення функцій у процесі життєдіяльності.

Викладання медико-біологічних дисциплін проводиться згідно типової програми і навчального плану, на основі яких розроблена робоча програма. Курс медичної біології складається з лекційних годин, годин практичних занять і годин для самостійної позааудиторної роботи студентів. Підготовлені тексти лекцій і методичні вказівки до практичних занять, які адаптовані до сприйняття здобувачами освіти. Вони несуть наукову інформацію у стислій і лаконічній формі та побудовані за кредитно-модульним принципом.

В основі організації і проведення практичних занять зі здобувачами освіти лежить принцип індивідуального підходу до кожного, що обумовлює використання на заняттях завдань різного рівня складності. Ефективність практичного заняття значною мірою залежить від підготовки до нього самого здобувачів освіти. Тому важливою ланкою навчально-методичної роботи кафедри є організація самопідготовки здобувачів освіти до занять [3]. Забезпечення самопідготовки здобувачів освіти пов'язане з наявністю у них достатньої кількості навчально-методичних посібників, з можливістю отримати консультативну допомогу викладача, а також можливістю використовувати технічні засоби навчання. Чітко організована самопідготовка під керівництвом викладачів кафедри забезпечує вирішення проблеми навчання здобувачів освіти, вміння самостійно поповнювати свої знання. Для активізації самостійної роботи здобувачів освіти колективом кафедри видані навчально-методичні посібники до кожного змістовного модулю і включають як теоретичний матеріал, так і

опис алгоритмів проведення практичної частини з постановкою мети, завдань і засобів їх реалізації. Кожний посібник включає теоретичні питання для здобувачів освіти, комплекс типових тестових завдань, перелік практичних навичок, які повинен засвоїти здобувач та поради, щодо оформлення роботи та літератури, яку може використати здобувач при самостійній підготовці. Також посібники містять необхідні терміни, пояснення до них, малюнки, схеми. Наш досвід показує, що саме такий виклад навчального матеріалу стимулює самостійну роботу здобувачів освіти і скорочує витрати часу на підготовку до практичних занять.

У процесі подолання адаптаційного бар'єра важливим є додержання безперервного зворотного зв'язку між викладачем і здобувачами освіти, що забезпечує необхідний темп пояснення. Останній не повинен бути занадто швидким, щоб здобувачі встигли засвоїти матеріал. У навчальному процесі широко використовується наочний матеріал у вигляді практикумів спеціально розроблених колективом кафедри біології для здобувачів освіти різних спеціальностей.

В системі методичних прийомів, які покращують засвоєння навчального матеріалу на практичних заняттях, особлива увага приділяється використанню наочних посібників та технічних засобів навчання. Поряд з традиційним викладанням матеріалу, широко використовуються схеми, малюнки, та мультимедійні презентації. Технічні засоби навчання вирішують такі завдання як інтенсифікація навчального процесу, підвищення інтересу і мотивації навчання, впровадження в навчальний процес таких засобів, які переводили б знання здобувачів освіти на більш високий рівень засвоєння, забезпечення раціональної системи контролю пізнавальної і творчої діяльності [4].

На заняттях застосовується комплексний контроль знань: традиційний контроль шляхом усного опитування, оцінювання виконання практичної роботи та вміння аналізувати результати досліджень та робити

висновки, та тестовий контроль за допомогою адаптованих програм. Широке застосування тестового контролю на практичних та підсумкових заняттях є важливим засобом підвищення ефективності учбового процесу. Зумовлено це як вимогою підвищення об'єктивності оцінки знань, так і звичкою здобувачів освіти до тестових форм контролю. Окрім того, у ВНЗ України впроваджена система ліцензійного екзаменаційного тест-контролю «Крок» [5]. З метою стандартизації оцінки знань здобувачів освіти ми використовуємо на кафедрі тестові питання, складені за типом ліцензійного іспиту Крок-1.

Важливим засобом розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти є лекція, якій належить провідна роль серед всіх форм навчально-виховної роботи як основній ланці педагогічного навчання. Лекція не тільки має важливе навчальне значення, а й виховне, і є відправним пунктом в організації самостійної роботи здобувачів.

Останнім часом все більше практикується проведення лекцій у вигляді мультимедійних презентацій, що оптимізує сприйняття нового матеріалу, дозволяє більше використовувати схем, малюнків і таблиць. Активізувати роботу кількох аналізаторів кожного студента: зорового, слухового.

В сучасних умовах викладач повинен інтенсифікувати навчальний процес, перенести акцент у навчанні з інформативного на проблемний метод, вдосконалювати методи контролю [6]. Для досягнення максимального ефекту при вивченні будь-якої медико-біологічної дисципліни необхідно, щоб здобувачі освіти не тільки отримували глибокі теоретичні знання, але й істотно вдосконалювали практичні навички.

Слід зауважити, що досить розповсюдженими технічними засобами, які застосовують сьогодні в навчальному процесі, є мультимедійні презентації. Вони важливі, бо інтенсифікують викладання матеріалу, стимулюють цікавість до предмета і викликають активну діяльність

мислення. Виявлено, що в коротких та об'єктивних слайдах досить повно, переконливо і швидко розкривається навчальний матеріал, алгоритм практичних навичок, що суттєво підвищує інтенсивність викладання [7]. Важливим є також те, що при наявності презентації можна наочно показати складну структуру органів та систем або окремі етапи практичних навичок, декілька разів їх повторити при необхідності. Заняття із застосуванням даного засобу викладання, на наш погляд, є сучасно новим типом лекції або практичного заняття. Мультимедійні презентації в цих умовах суттєво змінюють ритм заняття, вносячи в його загальноприйнятну структуру швидкість, емоційність, «забарвлення», що покращує засвоєння навчального матеріалу. Застосування презентацій значно підвищує інтерес до теми, що вивчається, викликає в них почуття задоволення, яке сприяє більш міцному запам'ятовуванню поданого матеріалу. Їхнє використання повинно координуватися та направлятися викладачами кафедри як поєднаний з іншими засобами елемент на різних етапах навчання. Але якими б досконаліми не були форми і методи навчального процесу, важливу роль відіграє особистість викладача, його професіоналізм, гуманізм [8].

За педагогічними технологіями кредитно-модульної системи передбачається, що у центрі навчального процесу повинен знаходитись здобувач освіти, якого необхідно активно залучати до засвоєння знань, шляхом контролю виконання умов передбачених програмою eAristo [8]. Організація педагогічного процесу з медико-біологічних дисциплін на кафедрі біології будується з позиції орієнтації її на кінцеву мету – засвоєння здобувачем освіти практичних навичок та теоретичної бази шляхом контролю знань та вмінь здобувачів освіти з обов'язковим виконання завдань у програмі eAristo.

Кафедра багато років удосконалює досвід роботи стосовно предметів з медико-біологічних дисциплін здобувачами освіти різних

спеціальностей. Прогресивним напрямком в наближенні рівня підготовки здобувачів освіти медичних вузів до світових стандартів є застосування у навчальному процесі нових інформаційних технологій. Світовий досвід медичної освіти свідчить про те, що ефективність підготовки висококваліфікованого спеціаліста заснована на використанні у процесі навчання досягнень комп'ютерних технологій, навчальних ігор, тестових програм. Тому втілення сучасних технологічних досягнень в навчальний процес ПДМУ є важливою задачею. Перелічені методи навчання сприяють підвищенню загального рівня теоретичної та практичної підготовки майбутніх спеціалістів та створюють оптимальні умови для засвоєння ними сучасних навичок з медико-біологічних дисциплін [1].

Підсумок:

Викладачі кафедри постійно приділяють увагу пошуку нових форм і методів викладання медико-біологічних дисциплін, які б сприяли покращенню процесу навчання здобувачів освіти [6]. Оптимізація викладання на кафедрі біології, на нашу думку, також пов'язана з такими напрямками роботи, як створення підручників і учбових посібників та мультимедійних презентацій. Співробітники кафедри інтенсивно працюють у напрямку видання навчальної літератури для здобувачів освіти. Подальшою стратегією розвитку викладання медико-біологічних дисциплін має бути глибока модернізація, інтеграція освіти і науки, узгодженість навчальних програм та планів, розширення інноваційних методів навчання, розвиток креативних здібностей здобувачів освіти та створення умов реалізації їхнього особистого потенціалу.

Список літератури

1. Білаш СМ, Коптев ММ, Проніна ОМ. Організація освітнього процесу кафедри анатомії з клінічною анатомією та оперативною хірургією на сучасному етапі розвитку медичної освіти. Матеріали II Міжнар. морфологічного симпозіуму «Новітні досягнення клінічної анатомії і

оперативної хірургії в розвитку сучасної медицини і стоматології». Полтава, 22–23 червня 2023 р. Вісник проблем біології і медицини. 2023; 2 (169) дод: 35–36.

2. Колісник-Гуменюк ЮІ, Гуменюк ВВ. Професійно-етична культура майбутніх медиків як педагогічна проблема. *Prace naukowe*. 2014; 16: 155–166.

3. Колісник-Гуменюк ЮІ. Концептуальні основи формування професійно-етичної культури майбутніх медиків. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014; 5: 23—32.

4. Мирончук НМ. Особливості праці викладача вищого навчального закладу в контексті самоорганізації його професійної діяльності. *Проблеми освіти: Наук-метод. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України*. Київ. 2015; 85: 147-151.

5. Ніколішина ЕВ, Бойченко ОМ. Методична діяльність викладача закладу вищої освіти. *Експериментальна і клінічна медицина*. 2020; 2(87): 59–63.

6. Нятіна НЛ, Мартинова ЮВ. Моніторинг навчального процесу вищого навчального закладу за допомогою інструментів якісного аналізу. *Вестник ХНТУ*. 2013; 1(46): 422-425.

7. Рикачевський ОВ. Професійно-етична культура медичного працівника як інтегрована якість особистості майбутнього медика. *Наукові інновації та передові технології*. 2023; 2(16): 372-384.

8. Улановська-Циба НА, Єрошенко ГА, Ваценко АВ, Передерій НО, Рябушко ОБ, Клепець ОВ, Кінаш ОВ, Шевченко КВ, Григоренко АС, Донець ІМ. Сучасні раціональні шляхи інтеграції медичної біології з освітніми компонентами медикобіологічного профілю. *Матеріали науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю «Сучасні проблеми вивчення медико-екологічних аспектів здоров'я людини»*.

Полтава, 19-20 жовтня 2023 року. Полтава: Тов нвп «Укрпромторгсервіс», 2023; с. 156-158.

УДК 378.147:611

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ МОРФОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Каценко А.Л., Шерстюк О.О., Свінцицька Н.Л., Білаш В.П.,
Гринь В.Г., Устенко Р.Л., Пілюгін А.В., Шрамко М.М.

Полтавський державний медичний університет

Полтава, Україна

В статті висвітлено, що сучасна освіта в медичних закладах України змушує застосовувати нові дієві методи навчання, що відповідають вимогам часу. Доведено, що серед багатьох проблем вищої школи, які нині існують, найбільш важливою є підготовка лікаря.

Ключові слова: *навчальний процес, здобувач освіти, морфологія, освітній компонент.*

The article highlights that modern education in medical institutions of Ukraine makes it necessary to apply new effective teaching methods that meet the requirements of the times. It is proved that among the many problems of higher education that exist today, the most important is the training of a doctor.

Keywords: *educational process, student, morphology, educational component.*

Морфологічні дисципліни викладаються у вузах на I-III курсах студентам медичних та біологічних напрямків. Багаторічний досвід викладання анатомії людини, клінічної анатомії, гістології, дозволяє провести аналогії в освітньому процесі при викладанні дисциплін морфологічного профілю у закладі вищої освіти (ЗВО) [1].

Сучасна система безперервної вищої професійної освіти побудована як багаторівнева, де перехід здобувачів освіти на новий освітній ступінь,

В.В., Мамай О.В. (Полтава, Україна) СОРОМ'ЯЗЛИВІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ЇХ АДАПТАЦІЇ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ: СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ	
Єрошенко Г.А., Лисаченко О.Д., Свінцицька Н.Л., Білаш В.П., Шевченко К.В., Григоренко А.С., Донець І.М., Кінаш О.В. (Полтава, Україна) РОЛЬ МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ	193
Єрошенко Г.А., Рябушко О.Б., Клепець О.В., Улановська-Циба Н.А., Шевченко К.В., Ваценко А.В., Передерій Н.О., Григоренко А.С. (Полтава, Україна) МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ	199
Єрошенко Г.А., Шевченко К.В., Григоренко А.С., Донець І.М., Клепець О.В., Рябушко О.В., Улановська-Циба Н.А., Ваценко А.В., Передерій Н.А., Лисаченко О.Д., Солод А.В., Шарлай Н.М. (Полтава, Україна) АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ МЕДИКО- БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	206
Каценко А.Л., Шерстюк О.О., Свінцицька Н.Л., Білаш В.П., Гринь В.Г., Устенко Р.Л., Пілюгін А.В., Шрамко М.М. (Полтава, Україна) СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ МОРФОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	214
Коптев М.М., Білаш С.М., Проніна О.М., Пирог-Заказникова А.В., Донченко С.В., Олійніченко Я.О., Кононов Б.С.,	220